

Tekstynų teorija ir praktika: prieinami ir patikimi metodai ir įrankiai

Šis teminis numeris praplečia mokslo darbų žurnalo „Kalbotyra“ tematiką už lingvistikos analizės ribų ir išsamiau pristato tekstynų naudojimo galimybes atliekant germanistinius, lietuvių ir kitų kalbų tyrimus, įskaitant literatūros analizę ir svetimšios kalbos mokymo didaktiką. Ypatingas dėmesys skiriamas tekstynų naudojimui akademinėje aplinkoje, kai tekstyno kalba yra užsienio kalba, pripažįstant iššūkius, su kuriais susiduria įvairių lygių besimokantieji. Šiame numeryje taip pat publikuojami straipsniai, kuriuose nagrinėjamas generatyvinio dirbtinio intelekto vaidmuo, konkrečiai vertinant didžiųjų kalbos modelių taikymą filologijos moksliniams tyrimams ir kalboms mokyti.

Lingvistams, literatams ir vokiečių ar kitos kalbos kaip užsienio kalbos ekspertams darbas su empiriniais kalbos duomenimis ar literatūrinių tekstų tekstynais yra nepakeičiamas išteklius tiek moksliniams tyrimams, tiek mokymui. Tekstynai suteikia struktūrizuotą prieigą prie kalbos duomenų įvairiomis temomis, prie įvairių tekstų tipų, įskaitant literatūrinius tekstus. Tekstynų kalbiniai duomenys gali būti įvairiais lygiais papildyti lingvistinėmis ir kitomis interpretacinėmis anotacijomis, o tai leidžia įžvelgti teksto paviršiuje įprastai nematomus dėsningumus ir pateikti apibendrinimus bei naujas įžvalgas. Vis dėlto naudotis tekstynais nėra paprasta. Tyrėjai, dėstytojai, mokytojai ir studentai dažnai susiduria su iššūkiais, kai reikia susipažinti su specifine skirtingų tekstynų užklausų formulavimo sintakse ir interpretuoti užklausų rezultatus. Be to, didaktiniai ištekliai vartotojams, turintiems ribotas žinias, vis dar reti. Kitas iššūkis, kurį tenka įveikti, yra kritinis tekstynų duomenų vertinimas, pavyzdžiui, supratimas, kad kiekvienu atveju sudarant tekstynus susiduriama su būdingais apribojimais, kurie atsispindi iš tekstynų gautuose rezultatuose.

Šio numerio straipsniuose nagrinėjamas tekstynų naudojimas atliekant mokslinius tyrimus ir mokant kalbų, aptariami tekstynų raštingumo ir didaktikos klausimai. Pateikiami pavyzdžiai, iliustruojantys konkrečių tekstynų naudojimą ir skaitmeninių įrankių taiky-

mą, mokymo scenarijai, kuriuose tekstynų metodai integruojami į mokomąją medžiagą, taip pat ir tiesiogiai įtraukiant studentus, pristatomos diskusijos apie metodologiją ir techninius pagrindus, kurie reikalingi atliekant tekstynais grįstą tyrimą. Be to, straipsniuose aptariami klausimai, susiję su tekstynų sudarymu ir jų specifiniu anotavimu, svarstomas galimas generatyvinio dirbtinio intelekto vaidmuo atliekant lingvistines ir literatūrinės analizės ir kuriant tekstynus.

Dėl straipsnių į šį teminį „Kalbotyros“ numerį buvo paskelbtas atviras kvietimas. Dauguma publikuojamų straipsnių parengti pagal pranešimus, skaitytus seminaruose ir konferencijose, organizuotose įgyvendinant Vilniaus ir Hamburgo universitetų germanistikos katedrų partnerystės projektą „Tekstynų didaktika ir tekstynais grįsti stabiliųjų junginių tyrimai / Korpusdidaktik für formelhafte Sprache“ (KoDi-FS). Kiekvienas straipsnis anonimiškai recenzuotas mažiausiai dviejų ekspertų.

Norėtume padėkoti recenzentams už jų brangų laiką ir konstruktyvius atsiliepimus, kurie labai prisidėjo prie šio leidinio mokslinės kokybės. Taip pat dėkojame Vokietijos akademinių mainų tarnybai (DAAD), kuri Vokietijos federalinės užsienio reikalų ministerijos lėšomis nuo 2022 m. iki šiol finansuoja projektą „KoDi-FS“ ir parėmė šio numerio leidybą. Leidybą taip pat finansavo Lietuvos mokslo taryba pagal Lituistikos 2025–2030 m. programą (sutarties Nr. P-LISs-25-62).

Heike Zinsmeister, Vaiva Žeimantienė, Skaistė Volungevičienė ir Carla Sökefeld
Hamburgas ir Vilnius, 2025